

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 3

Кафедра поліцейської діяльності та публічного адміністрування

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ПРИМУСОВОГО
СУПРОВОДЖЕННЯ ОСОБИ ДО СУДУ (СЛІДЧОГО СУДІ),
СЛІДЧОГО, ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ) НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УПОВНОВАЖЕНОЮ ОСОБОЮ З МЕТОЮ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ПРИСУТНОСТІ ТА УЧАСТІ В
ЗДІЙСНЕННІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ, АДМІНІСТРАТИВНОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ ТА ПРИ ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Методичні рекомендації

Харків – 2019

УДК 351. 741 (477) (07)

ББК 67.9 (4 УКР) 301.163.1 я 73р

М54

Рекомендовано до друку та використання в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України науково-методичною радою Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 24 жовтня 2019 року)

Рецензенти:

1. Музичук О.М. – д.ю.н., професор, Заслужений юрист України, декан факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник поліції.

2. Мудрий Д.О. – старший інспектор відділу комплектування управління кадрового забезпечення ГУНП в Харківській області, капітан поліції.

Укладачі:

Безпалова О.І. – завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, полковник поліції.

Джафарова О. В. – професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції.

Шатрава С.О. – професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції.

Панова О.О. – доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції.

Пчелін В.Б. – доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, майор поліції.

Резанов С.А. – доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції.

Селюков В.С. – доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції.

Методичні рекомендації відображають Особливості та правові підстави примусового супроводження особи до суду (слідчого суду), слідчого, органів (підрозділів) національної поліції уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій у кримінальному провадженні, адміністративному та цивільному судочинстві та при провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Їх метою є вироблення розуміння основних понять, які використовуються в даній сфері суспільних відносин, порядку здійснення приводу задля забезпечення здійснення відповідних процесуальних дій, конвоювання особи.

Особливості та правові підстави примусового супроводження особи до суду (слідчого суду), слідчого, органів (підрозділів) національної поліції уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій у кримінальному провадженні, адміністративному та цивільному судочинстві та при провадженні у справах про адміністративні правопорушення: метод. рекомен. / О.І. Безпалова, О. В. Джафарова, С.О. Шатрава, О.О. Панова, В.Б. Пчелін, С.А. Резанов, В.С. Селюков. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ. 2019. 26 с.

© Національна поліція України, 2019

© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2019

ЗМІСТ

I. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій в адміністративному судочинстві	4
II. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій у цивільному судочинстві	6
III. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій у кримінальному провадженні.....	8
IV. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій при провадженні в справах про адміністративні правопорушення	11
V. Особливості та правові підстави конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів.....	14

I. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій в адміністративному судочинстві

Правові засади здійснення адміністративного судочинства закріплено на рівні Кодексу адміністративного судочинства від 6 липня 2005 року (далі – КАС України). Як закріплено в ст. 144 КАС України, з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених в суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства до них можуть бути застосовано заходи процесуального примусу. Сутність таких заходів законодавець визначає як процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених КАС України випадках. При цьому заходи процесуального примусу застосовуються судом, як правило, негайно після вчинення порушення. Про застосування заходів процесуального примусу суд постановляє ухвалу. Серед заходів процесуального примусу, які застосовуються до особи в межах здійснення адміністративного судочинства законодавець виділяє, зокрема привід. Застосування приводу за одне і те саме правопорушення до однієї особи не може бути поєднано з іншими заходами процесуального примусу (попередження, видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; штраф).

Відповідно до ст. 148 КАС України привід до суду через органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення може бути застосовано до належно викликаних особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, свідка, які без поважних причин не прибули у судові засідання або не повідомили причини неприбуття. При цьому, привід до суду не застосовується до малолітніх та неповнолітніх осіб, вагітних

жінок, осіб з інвалідністю першої і другої груп, жінок, які доглядають дітей віком до шести років або дітей з інвалідністю, а також осіб, які згідно із цим КАС України не можуть бути допитані як свідки. Згідно зі ст. 66 КАС України, Не можуть бути допитані як свідки:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, – про такі відомості;

3) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, яка стала відома судді під час врегулювання спору за його участю;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

6) особи, які мають дипломатичний імунітет, без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв – без згоди дипломатичного представника.

Про привід суд постановляє ухвалу, в якій зазначає ім'я фізичної особи, яка підлягає приводу, місце проживання (перебування), роботи, служби чи навчання, підстави застосування приводу, коли і куди ця особа повинна бути доставлена, кому доручається здійснення приводу. Ухвала про привід до суду передається для виконання до органу Національної поліції України за місцем

провадження у справі або за місцем проживання (перебування), роботи, служби чи навчання особи, яку належить привести. Ухвала про привід до суду оголошується учаснику судового процесу, до якого застосовується привід, особою, яка її виконує. У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про привід до суду, через керівника органу Національної поліції України негайно повертає її суду з письмовим поясненням причин невиконання.

II. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій у цивільному судочинстві

Правові засади здійснення цивільного судочинства регламентовано положеннями Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року (далі – ЦПК України). Відповідно до ст. 143 ЦПК України з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених у суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов’язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства до них може бути застосовано заходи процесуального примусу, серед яких законодавець називає привід. Заходами процесуального примусу є процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених ЦПК України випадках. Заходи процесуального примусу застосовуються судом шляхом постановлення ухвали. При цьому застосування до особи заходів процесуального примусу не звільняє її від виконання обов’язків, встановлених цим ЦПК України.

Як слідує з аналізу ст. 147 ЦПК України, привід застосовується до належно викликаного свідка, який без поважних причин не з’явився на судові засідання або не повідомив про причини неявки. Свідок може бути підданий приводу через відповідні органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення. Про привід суд

постановляє ухвалу, в якій зазначає ім'я фізичної особи, яка підлягає приводу, місце проживання, роботи чи навчання, підстави застосування приводу, коли і куди ця особа повинна бути доставлена, кому доручається здійснення приводу. Ухвала про привід у суд передається для виконання до відповідного органу Національної поліції України за місцем провадження у справі або за місцем проживання, роботи чи навчання особи, яка підлягає приводу.

Не підлягають приводу в суд малолітні та неповнолітні особи, вагітні жінки, особи з інвалідністю I і II груп, особи, які доглядають дітей віком до шести років або дітей з інвалідністю. Також не підлягають приводу особи, які не можуть бути допитані в якості свідка:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, – про такі відомості;

3) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

б) особи, які мають дипломатичний імунітет, без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв – без згоди дипломатичного представника.

III. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій у кримінальному провадженні

Правові засади здійснення процесуальних дій у кримінальному судочинстві закріплено в положеннях Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК України). Відповідно до ст. 131 КПК України з метою досягнення дієвості кримінального провадження можуть бути застосовані заходи забезпечення кримінального провадження, серед яких законодавець називає привід. Згідно ст. 140 КПК України, привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час.

Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження – судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали.

Привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка. Привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, осіб з інвалідністю першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей з інвалідністю, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки. Привід

співробітника кадрового складу розвідувального органу України під час виконання ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки в присутності офіційних представників цього органу.

У клопотанні про здійснення приводу під час досудового розслідування зазначаються:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) процесуальний статус особи, про здійснення приводу якої заявлено клопотання, її прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання;
- 3) процесуальна дія, учасником якої повинна бути особа, про здійснення приводу якої заявлено клопотання;
- 4) положення КПК України, яким встановлено обов'язок особи з'явитися за викликом, та обставини невиконання особою цього обов'язку;
- 5) відомості, які підтверджують факти здійснення виклику особи у встановленому цим Кодексом порядку та отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом;
- 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора;
- 7) дата та місце складення клопотання.

До клопотання додаються копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи.

Під час досудового розслідування клопотання слідчого, прокурора про здійснення приводу розглядається слідчим суддею у день його надходження до суду. У разі необхідності слідчий суддя може заслухати доводи особи, яка подала клопотання. Під час судового провадження клопотання про здійснення приводу розглядається негайно після його ініціювання.

Слідчий суддя або суд, встановивши, що особа, яка зобов'язана з'явитися на виклик слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, була викликана у встановленому цим Кодексом порядку (зокрема, наявне підтвердження

отримання нею повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), та не з'явилася без поважних причин або не повідомила про причини свого неприбуття, постановляє ухвалу про здійснення приводу такої особи. Копія ухвали про здійснення приводу, завірена печаткою суду, негайно надсилається органу, на який покладено її виконання.

Виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручене відповідним підрозділам органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, Національного антикорупційного бюро України або Державного бюро розслідувань. Ухвала про здійснення приводу оголошується особі, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу. Особа, рішення про здійснення приводу якої прийнято слідчим суддею, судом, зобов'язана прибути до місця виклику в зазначений в ухвалі про здійснення приводу час у супроводі особи, яка виконує ухвалу.

У випадку невиконання особою, що підлягає приводу, законних вимог щодо виконання ухвали про здійснення приводу, до неї можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, які дозволяють здійснити її супроводження до місця виклику. Застосуванню заходів фізичного впливу повинно передувати попередження про намір їх застосування. У разі неможливості уникнути застосування заходів фізичного впливу вони не повинні перевищувати міри, необхідної для виконання ухвали про здійснення приводу, і мають зводитися до мінімального впливу на особу. Забороняється застосування заходів впливу, які можуть завдати шкоди здоров'ю особи, а також примушення особи перебувати в умовах, що перешкоджають її вільному пересуванню, протягом часу більшого, ніж необхідно для негайного доставлення особи до місця виклику. Перевищення повноважень щодо застосування заходів фізичного впливу тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У разі неможливості здійснення

приводу особа, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, повертає її до суду з письмовим поясненням причин невиконання.

IV. Особливості та правові підстави примусового супроводження особи уповноваженою особою з метою забезпечення її присутності та участі в здійсненні процесуальних дій при провадженні в справах про адміністративні правопорушення

Правові засади здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення закріплено в Кодексі України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (далі – КпАП України).

Згідно зі ст. 268 КпАП України, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою при розгляді наступних справ про адміністративні правопорушення:

- ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння (ч. 1 ст. 44-1 КпАП України);
- дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата (ст. 51 КпАП України);
- порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв будь-якого виду і призначення, а так само користування радіочастотним ресурсом України без належного дозволу чи ліцензії або з порушенням правил, які регулюють користування радіочастотним ресурсом України (ст. 146 КпАП України);
- торгівля в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях (ст. 160 КпАП України);
- порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої

діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю (ст. 172-4 КпАП України);

- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5 КпАП України);

- порушення вимог фінансового контролю – несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 172-6 КпАП України);

- неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів (ст. 172-7 КпАП України);

- незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8 КпАП України);

- невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення (ст. 172-9 КпАП України);

- дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян (ст. 173 КпАП України);

- вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або

неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення (ст. 173-2 КпАП України);

- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді, що вчинено особою, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді (ч. 3 ст. 178 КпАП України);

- злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку (ст. 185 КпАП України);

- порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185-1 КпАП України);

- публічні заклики в будь-якій формі до невиконання розпоряджень або вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у зв'язку з виконанням ним обов'язків по охороні громадського порядку або поширення завідомо неправдивих відомостей з метою провокації непокори законній вимозі поліцейського, якщо ці дії призвели до порушення громадського порядку (ст. 185-7 КпАП України);

- порушення правил адміністративного нагляду особами, щодо яких встановлено такий нагляд, а саме: неявка за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і ненадання усних або письмових пояснень з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду; неповідомлення працівників Національної поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання або про виїзд за межі району (міста) у

службових справах; порушення заборони виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу; порушення заборони перебування у визначених місцях району (міста); nereєстрація в органі Національної поліції (ст. 187 КпАП України).

У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу. При цьому наведений перелік справ про адміністративні правопорушення не ж вичерпним, оскільки Законами України може бути передбачено й інші випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, в орган (до посадової особи), який вирішує справу, є обов'язковою.

V. Особливості та правові підстави конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів.

Порядок та підстави конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів визначено в Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, яка затверджена спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховним Судом України, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26 травня 2015 року № 613/785/5/30/29/67/68 (далі – Інструкція).

Конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених із установ попереднього ув'язнення до судів та охорона їх під час судових засідань, а також конвоювання їх у зворотному напрямку здійснюються військовими частинами та підрозділами Національної гвардії України та органами Національної поліції України за місцем їх дислокації. Конвоювання на засідання

судів засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань, до установ попереднього ув'язнення в населені пункти, де розміщуються суди, здійснюється військовими частинами, а з цих установ на засідання суду – вартами військових частин та/або органів поліції відповідно до законодавства.

Подання про прийняття судів для обслуговування військовими частинами (органами поліції) подаються судами або територіальними управліннями Державної судової адміністрації України до Міністерства внутрішніх справ України. Територіальними управліннями Державної судової адміністрації України подають подання стосовно місцевих загальних судів. Перелік судів, які обслуговуються військовими частинами та органами поліції, затверджує Міністр внутрішніх справ України. Наказ про прийняття для обслуговування судів військовими частинами видає командувач Національної гвардії України, а доручення органам поліції – начальники головних управлінь і управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

З надходженням розпорядження від командувача Національної гвардії України (начальника ГУНП) щодо прийняття для обслуговування суду створюється міжвідомча комісія, до складу якої входять: представники військової частини, органу Національної поліції України, суду та територіального управління Державної судової адміністрації України. Прийняття для обслуговування суду оформляється актом міжвідомчої комісії, який складається в трьох примірниках. В акті зазначаються:

- назва суду та найменування військової частини (органу поліції), яка (який) буде здійснювати обслуговування суду;
- орган поліції, який виділяє наряд для підтримання громадського порядку в приміщенні суду та поблизу нього;
- характеристика залів судових засідань для розгляду матеріалів кримінальних проваджень (кримінальних справ) (далі – зали судових засідань),

камер для тримання обвинувачених (підсудних), засуджених (далі – камери), а також приміщень, виділених для розміщення особового складу варті;

- забезпеченість інвентарем та меблями;
- маршрути конвоювання від спеціальних автомобілів до камер та залів судових засідань і у зворотному напрямку;
- обсяг бойової служби із забезпечення засідань суду;
- опис фактичної укріпленості суду;
- наявність інженерно-технічних засобів охорони та зв'язку;
- порядок взаємодії з головою та апаратом суду, органом внутрішніх справ і військовою частиною;
- заходи інженерно-технічного забезпечення, які необхідно провести для виконання визначеного обсягу служби та забезпечення надійної охорони.

Акт про прийняття для обслуговування суду підписується членами міжвідомчої комісії і затверджується командиром військової частини (начальником органу внутрішніх справ) та головою суду.

Конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених до суду військова частина або орган поліції розпочинає після затвердження акта міжвідомчої комісії про прийняття суду на обслуговування. Обслуговування суду припиняється після письмового повідомлення головою суду або керівником територіального управління Державної судової адміністрації України командира військової частини (начальника органу поліції). Про припинення обслуговування суду командир військової частини (начальник органу поліції) доповідає старшому начальникові та видає відповідний наказ.

У приміщеннях судів відповідно до вимог Державних будівельних норм України В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди» (далі – ДБН) обладнуються: камери, зали судових засідань, приміщення для розміщення особового складу варті і санітарні вузли. Усі службові приміщення утримуються в належному стані, своєчасно ремонтуються та мають достатнє освітлення. Камери,

приміщення для розміщення особового складу варти і санітарні вузли допускається розміщувати на підвальному та цокольному поверхах будинку за наявності окремого евакуаційного виходу з цих приміщень. Провітрювання, освітлення та оздоблення приміщень різного призначення здійснюються відповідно до чинного законодавства.

Кількість камер передбачається із розрахунку для забезпечення роздільного розміщення чоловіків і жінок, дорослих та неповнолітніх, інших осіб відповідно до вимог статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення» та статті 88 Кримінально-виконавчого кодексу України. У залі судового засідання місце для тримання обвинувачених (підсудних), засуджених обладнується загородженнями відповідно до вимог ДБН. На вікнах залів судових засідань незалежно від поверховості встановлюються ґрати. У приміщенні для розміщення особового складу варти обладнуються: кімната для розміщення особового складу варти та за можливості кімната начальника варти і санітарний вузол. Також передбачається місце для тимчасового розміщення службових собак та кінологів. У приміщенні встановлюється металева шафа, що замикається на замок, для зберігання навісних замків, ключів від камер, спеціальних засобів та службових документів, а також меблі (стіл, стільці, вішалки для верхнього одягу, шафа для посуду і продуктів харчування, ємність для питної води). Вікна вартового приміщення обладнуються ґратами.

Маршрут конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених від камери до залу судових засідань є цілком ізольований, конвоювання здійснюється закритими для сторонніх осіб коридорами і сходами або окремим ліфтом (при наявності). Усі двері приміщень, що розташовані на маршруті конвоювання, обладнуються замковими пристроями або засувами для зачинення на час конвоювання. Сходові клітки, коридори, якими здійснюється конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених, обладнуються достатнім освітленням та кнопками звукової сигналізації.

Для заїзду спеціального автотранспорту варти та посадки (висадки) обвинувачених (підсудних), засуджених обладнується бокс (з урахуванням існуючих технічних характеристик). При неможливості обладнання боксу обладнується огорожена стоянка для спеціального автотранспорту варти біля зовнішнього спеціального входу та забезпечується вільний під'їзд до неї.

Для організації надійної системи охорони передбачається встановлення системи засобів зв'язку та сигналізації про небезпеку, які є комплексними і передбачають візуальну, звукову та тактильну інформацію. Пульти централізованого відеонагляду, концентратори та кінцеві пристрої охоронної та тривожної сигналізації, засобів зв'язку з постами в залах судових засідань, блоком камер та підрозділом, від якого призначається варта, встановлюються в приміщенні варти (начальника варти). Системи відеонагляду встановлюються: у залах судових засідань; у блоці, де розміщені камери; у коридорах, де проходить маршрут конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених від камер до залів судових засідань; перед входом у вартове приміщення з виведенням інформації на монітори приміщення варти (начальника варти).

Під час підготовки до несення служби в зимових та літніх умовах представниками військової частини (органу поліції) разом з головою суду та представниками відповідного територіального управління Державної судової адміністрації України проводяться комісійне обстеження і уточнення системи охорони суду, визначаються рівень його обладнання інженерно-технічними засобами охорони, наявність уразливих місць та надійність їх перекриття технічними засобами, а також заходи, які необхідно вжити для вдосконалення системи охорони. Результати обстеження оформляються актом уточнення системи охорони, який затверджується командиром військової частини (начальником органу поліції) та головою суду. За наявності суттєвих недоліків у технічному укріпленні приміщення суду, які можуть призвести до виникнення надзвичайних подій, та невжиття заходів щодо їх усунення у визначені актом

уточнення системи охорони строки з боку голови суду і територіального управління Державної судової адміністрації України обслуговування суду припиняється з ініціативи командира військової частини (начальника органу поліції) після письмового повідомлення голови суду. На відповідний суд, що обслуговується військовою частиною (органом поліції), розробляється план охорони, який затверджується командиром військової частини (начальником органу поліції). План охорони складається із схеми охорони, табеля постів, інструкцій начальника варти, його помічників та бойового розрахунку для дій при надзвичайних обставинах та подіях (напад, втеча, непокора, пожежа, аварія тощо).

Для забезпечення судових засідань з розгляду матеріалів кримінальних проваджень (справ) про особливо тяжкі злочини або злочини, які можуть викликати значний громадський резонанс, військовою частиною (органом поліції) разом із зацікавленими органами розробляється спеціальний план охорони, який погоджується з начальником ГУНП, головою суду та начальником територіального управління Державної судової адміністрації України. За розпорядженням старшого начальника або в разі отримання інформації про підготовку до здійснення втечі, нападу на особовий склад варти, суду та інших учасників кримінального провадження, про спробу звільнення обвинувачених (підсудних), засуджених іншими сторонніми особами спеціальним планом охорони передбачається виділення на період судових засідань групи посилення варти. Варти можуть посилюватися особовим складом військових частин і підрозділів з охорони громадського порядку, підрозділів (загонів) спеціального призначення, військових частин оперативного призначення Національної гвардії України, органів поліції, а також супроводжуватися нарядами патрульної поліції. З працівниками апарату суду головою суду або його заступником проводиться інструктаж щодо узгодження

взаємодії під час перебування варті з обвинуваченим (підсудним), засудженим у приміщенні суду, а також у випадках надзвичайних ситуацій з цього приводу.

Завдання з конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених до судів військові частини, органи поліції виконують на підставі письмових заявок судів і начальників установ попереднього ув'язнення (установ виконання покарань). При цьому кількість конвойованих не повинна перевищувати кількість місць у камерах судів з урахуванням дотримання режиму тримання. Заявка суду на конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених у судові засідання (далі – заявка суду) надсилається начальникові установи попереднього ув'язнення (установи виконання покарань) за місцем тримання обвинувачених (підсудних), засуджених або начальникові органу внутрішніх справ із розрахунку одержання її не пізніше ніж за 3 дні до дня проведення судового засідання та не пізніше одного дня до відправлення чергової варті за плановим залізничним (автомобільним) маршрутом. Начальник установи попереднього ув'язнення (установи виконання покарань) за добу надсилає заявку на виділення варті командирові військової частини (начальникові органу поліції). Заявка може також вручатися начальникові варті після прибуття до установи попереднього ув'язнення для здавання обвинувачених (підсудних), засуджених. У разі відкладення судового засідання на строк, менший ніж три дні заявка суду передається начальникові установи попереднього ув'язнення (установи виконання покарань) через начальника варті.

У разі якщо суд і установа попереднього ув'язнення (установа виконання покарань), що обслуговуються військовою частиною, знаходяться в різних населених пунктах, між якими рух варт за плановими маршрутами не встановлено, заявка суду надсилається начальникові установи попереднього ув'язнення (виконання покарань), а також командирові військової частини. При цьому потрібно враховувати час, необхідний для доставляння обвинувачених (підсудних), засуджених у судові засідання. Заявка командирові військової

частини є підставою для виділення варти, а начальникові установи попереднього ув'язнення (виконання покарань) - підставою для видачі обвинуваченого (підсудного), засудженого варті.

У заявці суду, яка підписується головою у судовому засіданні, суддею-доповідачем і завіряється гербовою печаткою суду, зазначаються: прізвище, ім'я та по батькові, рік народження обвинуваченого (підсудного), засудженого, за якими статтями Кримінального кодексу України він обвинувачується (його засуджено); місцезнаходження обвинуваченого (підсудного), засудженого та місце розгляду матеріалів кримінального провадження (справи); строк доставляння обвинуваченого (підсудного), засудженого до суду (дата, час); режим тримання обвинуваченого (підсудного), засудженого під час конвоювання (зазначаються необхідні вимоги щодо ізоляції обвинувачених (підсудних), засуджених один від одного та від інших конвойованих осіб). Якщо особа, яка тримається під вартою, викликається в судові засідання в іншому статусі, ніж обвинувачений чи засуджений, про це також зазначається в заявці.

Варта відбуває з військової частини, органу внутрішніх справ з таким розрахунком часу, щоб була можливість прийняти обвинувачених (підсудних), засуджених в установі попереднього ув'язнення і доставити їх до суду не пізніше як за 30 хвилин до початку судового засідання. З моменту доповіді начальника варти головному у судовому засіданні або судді-доповідачу про доставлення обвинувачених (підсудних), засуджених у суд і до закінчення судового засідання всі вказівки головному у судовому засіданні (судді-доповідача) щодо тримання обвинувачених (підсудних), засуджених та їх конвоювання (у разі проведення окремих процесуальних дій поза межами приміщення суду) є обов'язковими для начальника варти. Начальник варти при цьому доповідає командирові підрозділу, начальникові органу внутрішніх справ щодо необхідності посилення варти. Узяття під варту обвинуваченого чи

засудженого, до якого під час судового засідання застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, здійснюється начальником варти за розпорядженням головуючого в судовому засіданні (судді-доповідача) після оголошення вироку або ухвали (постанови) суду. Якщо при розгляді в суді матеріалів кримінального провадження (справи) виникає необхідність зміни запобіжного заходу обвинуваченому (підсудному) на тримання під вартою в залі судового засідання, головуючий суддя надсилає до військової частини (органу внутрішніх справ), яка (який) обслуговує даний суд, заявку суду, телеграму або телефонограму без зазначення кримінального провадження та конкретної особи, до якої може бути застосований зазначений запобіжний захід.

Конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених, а також осіб, яких узяли під варту в зв'язку зі зміною запобіжного заходу на тримання під вартою, після закінчення судового засідання до установи попереднього ув'язнення начальник варти здійснює на підставі належно оформленої копії вироку або ухвали суду (постанови). У випадках, коли оформлення копії вироку або ухвали суду (постанови), у тому числі взятих під варту під час судового засідання, може затримати варту в суді, ці особи направляються в установу попереднього ув'язнення після одержання від головуючого або судді-доповідача витягу з вироку або ухвали суду про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, підписаних головуючим у судовому засіданні (суддею-доповідачем) та завірених печаткою із зазначенням установчих даних. За розпорядженням головуючого в судовому засіданні (судді-доповідача) начальник варти дозволяє спілкування обвинуваченому (підсудному), засудженому із захисником, прокурором та при цьому обвинувачений (підсудний), засуджений з-під охорони не звільняється. Такі переговори проводяться в залі судових засідань під час перерви і можуть вестися будь-якою мовою.

Побачення обвинуваченого (підсудного), засудженого із родичами або іншими особами в суді не надається. Листи, передачі або посилки для обвинувачених (підсудних), засуджених у суді не приймаються. У разі скарги обвинуваченого (підсудного), засудженого на погіршення стану здоров'я під час судового засідання начальник варти зобов'язаний надати йому домедичну допомогу та негайно викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги. Про результати огляду обвинуваченого (підсудного), засудженого лікарем бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги робиться запис у постовій відомості варти військової частини із складанням ним відповідної довідки. Під час надання медичної допомоги обвинувачений (підсудний), засуджений з-під охорони не звільняється.

У разі прийняття лікарем бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги рішення про необхідність негайної госпіталізації обвинуваченого (підсудного), засудженого він перевозиться цією бригадою до найближчого закладу охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування, де йому може бути надано необхідну медичну допомогу відповідно до його стану. Варта військової частини (органу внутрішніх справ) забезпечує охорону даного обвинуваченого (підсудного), засудженого.

Отримавши інформацію від командування військової частини (органу внутрішніх справ) про негайну госпіталізацію обвинуваченого (підсудного), засудженого, адміністрація установи попереднього ув'язнення негайно призначає та направляє варту до закладу охорони здоров'я для його подальшої охорони під час лікування. Після прибуття варта установи попереднього ув'язнення приймає під охорону обвинуваченого (підсудного), засудженого від варти військової частини (органу поліції). Передача оформляється в заявці варти військової частини (органу поліції), про що складається акт. У разі зміни судом запобіжного заходу обвинуваченому (підсудному), засудженому зі звільненням його з-під варти начальник варти за вказівкою головуючого в

судовому засіданні (судді-доповідача) негайно звільняє цю особу в залі судового засідання з наступним письмовим оформленням у заявці на варту та доставляє до установи попереднього ув'язнення належно засвідчений витяг з судового рішення, яким підтверджено звільнення обвинуваченого (підсудного) з-під варти, за винятком випадків наявності іншого судового рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього обвинуваченого (підсудного) під вартою.

У разі конвоювання до суду обвинуваченого (підсудного), засудженого, відносно якого є інше судове рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього обвинуваченого (підсудного), засудженого під вартою, начальникові варти уповноваженою службовою особою установи попереднього ув'язнення на ім'я головуєчого в судовому засіданні (судді-доповідача) видається спеціальний лист з інформацією про наявність даного судового рішення, який начальник варти передає головуєчому в судовому засіданні (судді-доповідачу) під час доповіді про доставлення обвинувачених (підсудних) до суду. У разі зміни судом запобіжного заходу обвинуваченому (підсудному) у вигляді тримання під вартою на домашній арешт, за яким йому заборонено залишати житло цілодобово, начальником варти негайно повідомляється орган внутрішніх справ, на території обслуговування якого знаходиться судова установа і якому обвинувачений (підсудний) передається для доставляння до місця безпосереднього здійснення запобіжного заходу.

Передача обвинувачених (підсудних), засуджених вартою в установі попереднього ув'язнення оформляється розпискою чергового установи попереднього ув'язнення в заявці варти та завіряється печаткою. Персонал оперативного підрозділу установи попереднього ув'язнення систематично інформує варти про криміногенну обстановку серед обвинувачених (підсудних), засуджених. У разі отримання інформації про підготовку обвинуваченими (підсудними), засудженими до вчинення втечі, нападу на особовий склад варти,

працівників суду та інших учасників кримінального провадження, про спробу звільнення конвойованих іншими сторонніми особами завчасно в письмовій формі повідомляє військову частину та орган внутрішніх справ. У цьому випадку командиром військової частини (начальником органу поліції) вирішується питання про посилення варті, а судом, за необхідності, – про відкладення судового засідання. Конвоювання засуджених з установ виконання покарань до установ попереднього ув'язнення в розпорядження суду та назад здійснюється військовими частинами залізничним, повітряним та автомобільним транспортом.

Заявки суду на конвоювання засуджених надсилаються безпосередньо за місцем їх тримання у двох примірниках. Перший примірник є підставою для видачі засудженого варті і залишається в справах установи виконання покарань, другий – додається до особової справи засудженого та служить підставою для передачі засудженого в пункт призначення. Адміністрація установи виконання покарань з отриманням заявки суду на конвоювання засудженого негайно організовує його відправлення до пункту призначення в установленому законом порядку. У випадку, коли відправити засудженого в установлений строк неможливо з причин, які не залежать від адміністрації місця позбавлення волі, про це негайно інформується суд, у розпорядження якого необхідно доставити засудженого, а також командир військової частини, від якої виділяється варта.

Конвоювання засуджених літаком здійснюється в екстрених випадках за заявками суду та лише з дозволу командувача Національної гвардії України та начальників ГУНП.

БЕЗПАЛОВА Ольга Ігорівна
ДЖАФАРОВА Олена В'ячеславівна
ШАТРАВА Сергій Олександрович
ПАНОВА Оксана Олександрівна
ПЧЕЛІН Віталій Борисович
РЕЗАНОВ Сергій Анатолійович
СЕЛЮКОВ Вадим Сергійович

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ПРИМУСОВОГО
СУПРОВОДЖЕННЯ ОСОБИ ДО СУДУ (СЛІДЧОГО СУДІ),
СЛІДЧОГО, ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ) НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УПОВНОВАЖЕНОЮ ОСОБОЮ З МЕТОЮ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ПРИСУТНОСТІ ТА УЧАСТІ В
ЗДІЙСНЕННІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ, АДМІНІСТРАТИВНОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ ТА ПРИ ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Методичні рекомендації